

การบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

Academic Management in a Lifelong Learning Education System

เรืองยศ เรืองจันทร์^{1*}, เฉลิมพล มีชัย¹, และ ชัยวัฒน์ ประสงค์สร้าง¹

Ruangyot Ruangchan^{1*}, Chaloomphon Meechai¹, and Chaiwat Prasongsang¹

Received: 9 October 2024

Revised: 11 January 2025

Accepted: 16 January 2025

Abstract

A study on academic management of educational systems for lifelong learning reveals that such systems focus on developing students' potential to continuously adapt and improve themselves in a rapidly changing society. This is achieved through developing flexible curricula that respond to students' needs and social changes, implementing adaptable and appropriate learning management, and utilizing educational technology in the learning process to enable students to learn independently anytime and anywhere. There should be an effective assessment system to help students develop learning skills and self-evaluation abilities. Additionally, fostering key characteristics such as positive learning attitudes, motivation, curiosity, and collaborative learning plays a vital role in promoting lifelong learning. The findings from this study can serve as guidelines for administrators in policy-making to develop educational systems that enhance students' skills and characteristics, preparing them for future changes.

Keywords: *Academic Management, Educational System, Lifelong Learning*

บทคัดย่อ

การศึกษากาการบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ระบบการศึกษาดังกล่าวมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผ่านการพัฒนาหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน

¹วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

¹ College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

* ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: ruangyot.rua@rmutr.ac.th)

รวมถึงให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นมีความเหมาะสมกับนักเรียน การใช้สื่อเทคโนโลยีในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ทุกที่ทุกเวลา และสุดท้ายควรมีการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้และประเมินตนเองได้ นอกจากนี้การสร้างคุณลักษณะสำคัญ เช่น เจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ แรงจูงใจ ความอยากรู้อยากเห็น และการเรียนรู้ร่วมกันยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลการศึกษานี้สามารถเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาระบบการศึกษาที่เสริมสร้างทักษะและคุณลักษณะของผู้เรียนให้พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, ระบบการศึกษา, การเรียนรู้ตลอดชีวิต

บทนำ

การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์ที่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและสามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) เป้าหมายที่ 4 ที่เน้นการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (United Nations, 2015) ในประเทศไทยการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้รับการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวถึงความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาไว้ในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษายังมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Office of the Education Council Secretariat, 2020) และกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนานักเรียนโดยมุ่งเน้นการพัฒนาให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพสูงและเป็นพลเมืองแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Office of the Education Council Secretariat, 2017) อย่างไรก็ตามการเรียนรู้ตลอดชีวิตกลายเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษาในปัจจุบันในการสร้างนักเรียนให้มีความรู้และความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง พร้อมให้นักเรียนได้รับการสนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้เพราะความรู้เป็นสินทรัพย์ที่สำคัญมากต่อการแข่งขันและการอยู่รอดในปัจจุบัน (Hasani & Wannapairo, 2024) ซึ่งหน่วยงานทางการศึกษาจำเป็นต้องยิ่งในการหาแนวทางในการส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสในการร่วมเรียนรู้หรือสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Thapparangsee, 2020)

จากผลสำรวจในประเทศไทยแสดงให้เห็นว่ายังมีความท้าทายในการบรรลุเป้าหมายนี้ เช่น กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) รายงานว่าเยาวชนและประชากรมีความสามารถต่ำกว่าเกณฑ์ในด้านการรู้หนังสือร้อยละ 64.7 และด้านทักษะดิจิทัลร้อยละ 74.1 (Equitable Education Fund, 2024) ในขณะที่ผลการประเมิน PISA ของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลง (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2024) แม้ว่านักเรียนไทยจะมีชั่วโมงเรียนเฉลี่ยมากถึง 9.5 ชั่วโมงต่อวัน (World Population Review, 2025) ยิ่งไปกว่านั้นพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของคนไทยเฉลี่ย 7 ชั่วโมง 25 นาที โดยกิจกรรมที่นักเรียนไทยนิยมใช้เมื่อใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุดคือ ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์

ร้อยละ 92.46 สนทนา แชต และส่งข้อความหากัน ร้อยละ 91.59 และรับชม VDO Content ร้อยละ 72.98 (Ministry of Digital Economy and Society, 2023) จะเห็นได้ว่านักเรียนใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อความบันเทิงมากกว่าเพื่อศึกษาหาความรู้ สอดคล้องกับยูเนสโก (UNESCO) ที่ระบุว่านักเรียนมีการใช้สมาร์ทโฟนที่มากเกินไป ซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้หนังสือมีประสิทธิภาพลดลง (UNESCO, 2023) สถานการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาที่ต้องครอบคลุมและชัดเจนโดยผสมผสานการใช้เทคโนโลยีและการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงพร้อมส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง (Dilokthanasan, 2019)

ดังนั้นการบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงต้องมีการพัฒนาแนวทางในการบริหารงานวิชาการที่มีความเหมาะสมต่อการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการที่มุ่งเน้นการวางแผน การจัดการ และการพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนในทุกช่วงวัย โดยคำนึงถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะของนักเรียน การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ยั่งยืนและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารงานวิชาการของการศึกษาในระบบ

การบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน โดยมีเป้าหมายหลักคือการสร้างสภาพแวดล้อมและกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างเต็มที่ ซึ่งการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพช่วยให้ครูจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้นักเรียนพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาและหลักสูตรแกนกลาง (Chaowanchai, 2024) ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดนโยบายการวางแผน การปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน รวมถึงการประเมินผลการสอน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและสถานศึกษา (Kaewkoed, 2019) ทั้งหมดนี้มุ่งหวังให้การเรียนการสอนมีคุณภาพและสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ฉะนั้นการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพจึงมีบทบาทสำคัญในการผลักดันการศึกษาและเพิ่มศักยภาพของนักเรียนให้พร้อมสำหรับการเผชิญกับความท้าทายในอนาคต อย่างไรก็ตามมีผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาว่า ช่วยเสริมความเข้าใจ และการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นในแต่ละบริบทของการศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารงานวิชาการเป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (Chimnoi, 2019) สอดคล้องกับ Siriprom (2020) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจหลักในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยรับผิดชอบในงานต่าง ๆ เช่น การจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และประเมินผล รวมถึงการพัฒนาสื่อ แหล่งเรียนรู้

นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา ทั้งในด้านตรงและด้านอ้อม เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามเป้าหมายของหลักสูตรและสถานศึกษาที่กำหนดไว้

ขณะที่ในต่างประเทศมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงการบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาว่ามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาและนวัตกรรมในด้านการศึกษา สถาบันการศึกษาที่มีการบริหารงานวิชาการที่ดีสามารถตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังที่เปลี่ยนแปลงไปของนักเรียนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Maiya & Aithal, 2023) ขณะที่ Komalasari, Arafat, and Mulyadi (2020) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน โดยรวมถึงการวางแผนหลักสูตรและการประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสม การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การพัฒนาความสามารถของครูเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนการสอนและการดำเนินงานของสถานศึกษา ซึ่งทั้งหมดนี้ส่งผลให้กระบวนการเรียนการสอนดีขึ้นและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ดีขึ้น

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด โดยครอบคลุมการออกแบบหลักสูตร การจัดการกระบวนการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล รวมถึงขอบข่ายการบริหารงานวิชาการอื่น ๆ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพจะสะท้อนถึงคุณภาพของสถานศึกษาและเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายการศึกษา เนื่องจากเป็นภารกิจหลักที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการทางวิชาการและการจัดการเรียนการสอน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนเพื่อให้มีความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและพร้อมสำหรับการประกอบอาชีพ

ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการมีผลโดยตรงต่อความสำเร็จของสถานศึกษา การบริหารงานวิชาการให้ประสบความสำเร็จได้นั้นจึงจำเป็นต้องมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาระงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของงานวิชาการหลายด้าน เช่น การพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรมาใช้ในการเรียนการสอน รวมถึงการวัดผลและประเมินผลการศึกษา ดังนั้นการพิจารณาขอบข่ายการบริหารงานวิชาการให้ครอบคลุมและครบถ้วนนั้นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ที่จะส่งผลให้สถานศึกษามีมาตรฐานคุณภาพการศึกษาปรากฏอย่างชัดเจน (Ministry of Education, 2013) อย่างไรก็ตามกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษา ได้กำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหารงานวิชาการตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 โดย Ministry of Education (2007) กล่าวว่า ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการมีภาระหน้าที่ 17 ประการ คือ 1) การพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น 2) การวางแผนงานวิชาการ 3) การจัดการสอน 4) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 5) การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ 6) การวัดประเมินผล และการเทียบ

โอน 7) การวิจัยทางการศึกษา 8) การพัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ 9) การนิเทศการสอน 10) การแนะแนว 11) การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 12) การส่งเสริมชุมชนทางวิชาการ 13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรอื่น 14) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 15) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการ 16) การคัดเลือกหนังสือ และ 17) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารงานวิชาการที่คล้ายคลึงกันว่า การบริหารงานวิชาการในการศึกษายังถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนเนื่องจากเป็นงานหลักของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพ งานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การบริหารจัดการเรียนรู้ 3) การประเมินผลการเรียนรู้ 4) สื่อและแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา 5) การนิเทศภายใน 6) การประกันคุณภาพการศึกษา 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน และ 8) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ (Chaowanchai, 2024) ขณะที่ต่างประเทศมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ดังเช่น Maiya and Aithal (2023) กล่าวว่า องค์ประกอบการบริหารงานวิชาการที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรที่มีคุณภาพและการใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย 2) ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ โดยการใช้วิธีการประเมินที่หลากหลายเพื่อวัดผลการเรียนรู้และการพัฒนาของนักศึกษา รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการประเมินผล 3) ด้านการสนับสนุนและบริการนักศึกษาที่ต้องมีการจัดให้มีบริการสนับสนุนที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษา 4) ด้านการส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมในสถาบันการศึกษา 5) ด้านการบริหารจัดการทรัพยากร การจัดการทรัพยากรทั้งด้านการเงิน บุคลากร และสิ่งอำนวยความสะดวก 6) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสร้างความร่วมมือระหว่างนักเรียน ครู และผู้บริหาร และ 7) ด้านการประกันคุณภาพ

การบริหารงานวิชาการตามที่น่าสนใจหากพิจารณาตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ พ.ศ. 2550 และมุมมองของนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ จะพบว่าขอบข่ายดังกล่าวครอบคลุมกระบวนการสำคัญหลายด้าน เช่น การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) การนำแผนสู่การปฏิบัติผ่านการจัดการเรียนรู้ (Learning Management) และการประเมินผล (Assessment) นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มเติมในส่วนที่สนับสนุนการดำเนินงานในแต่ละด้านข้างต้นและเพิ่มเติมบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการกำกับดูแลการดำเนินงานทางวิชาการให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

การเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากช่วยให้ทุกคนพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับชีวิตที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งพาตนเองได้และอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างเหมาะสมตลอดชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิตยังช่วยให้นักเรียนมีความสุข และสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้อย่าง

รวดเร็ว กล่าวได้ว่าความสามารถในการเรียนรู้มีอิทธิพลต่อความสำเร็จและความพึงพอใจในชีวิตของนักเรียน ดังนั้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตของทุกคน (Areekul, 2020) การเรียนรู้ในปัจจุบันมีความสำคัญอย่างยิ่งด้วยสังคมและเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ด้วยการพัฒนาทักษะและความรู้ใหม่เพื่อให้งานมีความสามารถในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในยุคปัจจุบัน (Tryhub, 2023) และเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความมั่นคงและความสำเร็จในชีวิตทั้งด้านอาชีพและส่วนตัวอีกด้วย มีนักการศึกษาจำนวนมากทั้งในประเทศและต่างประเทศได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้หลากหลายว่า มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในทุกช่วงวัยตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและจำเป็นต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (Kositwanich, 2017) ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงภายในที่เกิดจากพัฒนาการของตนเองตามช่วงวัย หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอก การเรียนรู้ตลอดชีวิตก็ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาตนเอง เพื่อก้าวไปสู่ความสำเร็จในชีวิตอย่างยั่งยืน

ขณะที่ UNESCO ในฐานะองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในระดับประเทศและระดับสากล ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ที่ส่งผลต่อนักเรียนและสังคมในหลายมิติ เช่น การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญ ในยุคที่เทคโนโลยีและสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาทักษะและความรู้ยังเป็นอีกด้านหนึ่งที่สำคัญ เพราะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะใหม่ ๆ และเพิ่มพูนความรู้ที่จำเป็นสำหรับการทำงานและการดำรงชีวิตในสังคม การสร้างโอกาสในการทำงานก็เป็นผลลัพธ์ที่สำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งทำให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์และมุมมองที่หลากหลาย พร้อมทั้งเสริมสร้างความมั่นใจในตนเองทำให้นักเรียนมีความกล้าที่จะเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ อีกทั้งการสร้างความสัมพันธ์ในสังคมก็เป็นอีกหนึ่งประโยชน์ การเรียนรู้ตลอดชีวิตยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พบปะและสร้างความสัมพันธ์กับคนใหม่ ๆ สร้างเครือข่ายทางสังคมและการทำงานร่วมกัน (Delors, 1996) การเรียนรู้ตลอดชีวิตยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการทำให้นักเรียนเข้าใจถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งนำไปสู่การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและการทำงานร่วมกัน เพื่อเป้าหมายที่ดี ท้ายที่สุดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และการพัฒนาตนเองยังก่อให้เกิดความสุขและความพึงพอใจในชีวิต จากความรู้สึกรักคุณค่าและการเติบโตของตนเอง ด้วยเหตุนี้ การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของนักเรียนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ช่วงเวลาที่อยู่ในระบบการศึกษา

แต่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดช่วงชีวิต การเรียนรู้เช่นนี้ช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในชีวิตที่เกิดขึ้นทั้งจากพัฒนาการภายในตัวเอง เช่น การเติบโตตามวัย หรือจากปัจจัยภายนอก เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่พัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง การเรียนรู้ที่ต่อเนื่องจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเผชิญกับความท้าทายเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้การเรียนรู้ตลอดชีวิตยังเปิดโอกาสให้นักเรียนพัฒนาทักษะใหม่ ๆ และสร้างความรู้เพิ่มเติม ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ช่วยให้นักเรียนมีความยืดหยุ่นในการรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านอาชีพหรือการใช้ชีวิตในสังคม การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องนี้จึงเป็นคุณลักษณะที่ช่วยสร้างโอกาสในการก้าวไปสู่ความสำเร็จ อีกทั้งยังช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คุณลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในยุคที่เทคโนโลยีและข้อมูลเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยนักเรียนต้องมีทักษะในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไม่จำกัดเฉพาะในห้องเรียนหรือสถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่เกิดขึ้นได้ตลอดชีวิตจากแหล่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน (Office of the Education Council Secretariat, 2021) ด้วยการส่งเสริมคุณลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับนักเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์เรียนรู้ จากประสบการณ์จริงและนำทักษะเหล่านั้นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน พร้อมส่งเสริมให้นักเรียนมีอิสระในการค้นหาความรู้เพิ่มเติมตามความสนใจส่วนตัว รวมถึงการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองให้นักเรียน เห็นจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเองทำให้สามารถปรับปรุงการเรียนรู้ให้ดีขึ้นได้ สุดท้ายความกระตือรือร้นในการค้นหาความรู้เป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงคุณลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่คล้ายคลึงกัน เช่น Suksabai (2017) กล่าวว่า คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการเรียนรู้ 2) แรงจูงใจในการเรียนรู้ 3) การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น 4) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 5) ความใฝ่เรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ Yusawas (2020) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มี 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเจตคติต่อการเรียนรู้ 2) ด้านแรงจูงใจในการเรียนรู้ 3) ด้านความสามารถในการเรียนรู้ 4) ด้านทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และ 5) ด้านความสามารถในการสื่อสาร จะเห็นได้ว่าคุณลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกระบวนการที่นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดตามนักการศึกษาได้อธิบายจะพบว่ามีองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเจตคติในการเรียนรู้ (Attitude Towards Learning) เป็นการมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เห็นว่าการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ท้าทาย สนุก และสามารถปรับตัวได้ รวมถึงการมีความต้องการพัฒนา

ตนเองอยู่เสมอ 2) ด้านแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Motivation for Learning) ซึ่งนักเรียนมีแรงบันดาลใจจากภายใน มีความอยากรู้อยากเห็น รับผิดชอบในการเรียนรู้ มีความทะเยอทะยาน และเชื่อมั่นในตนเอง สามารถกำหนดเป้าหมายและวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) ด้านความสามารถในการเรียนรู้ (Ability to Learn) ที่นักเรียนมีความสามารถในการค้นคว้าข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้างสรรค์ รวมถึงการประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างหลากหลาย 4) ด้านความใฝ่เรียนรู้ (Desire for Knowledge and Learning) เป็นการแสดงออกถึงความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ มีความตั้งใจ เพียรพยายาม รักการอ่าน และติดตามข้อมูลใหม่ ๆ อยู่เสมอเพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และ 5) ด้านความสามารถในการเรียนรู้กับผู้อื่น (Ability to Learn with Others) ที่นักเรียนสามารถถ่ายทอดความคิดและความรู้ของตนเองอย่างชัดเจน ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ทั้งการฟัง การพูด และการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารอย่างมีเหตุผล

เป้าหมายของการศึกษาในระบบเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตของนักเรียนโดยไม่จำกัดอยู่เพียงแค่ในระบบการศึกษาเท่านั้นแต่ครอบคลุมถึงการเรียนรู้และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกช่วงวัยช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยีและเศรษฐกิจที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้นักเรียนมีทักษะที่จำเป็นในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างสรรค์วิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อีกด้วย (UNESCO, 2015) ทำให้เห็นว่าเป้าหมายที่สำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือการสร้างนักเรียนที่สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในโลกยุคใหม่ให้สามารถดำรงชีวิตและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน ซึ่งช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองและปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในสังคมและโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ประกอบด้วยหลายองค์ประกอบ ดังนี้ 1) การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to Know) การพัฒนาความรู้พื้นฐานและความสามารถในการเรียนรู้เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลและความรู้ใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การเรียนรู้เพื่อทำ (Learning to Do) การพัฒนาทักษะและความสามารถในการปฏิบัติงาน รวมถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่นและการจัดการกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด 3) การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน (Learning to Live Together) การพัฒนาความเข้าใจในความหลากหลายของวัฒนธรรมและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม โดยการเรียนรู้ที่จะจัดการกับความขัดแย้งและทำงานร่วมกันในโครงการต่าง ๆ และ 4) การเรียนรู้เพื่อเป็น (Learning to Be) การพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น ความรับผิดชอบส่วนตัว ความสามารถในการตัดสินใจ การพัฒนาความสามารถในการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Delors, 1996) และพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคตและก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคง การวางเป้าหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ทักษะ สมรรถนะ และความสามารถในการดำเนินชีวิต ย่อมส่งผลให้นักเรียนมีความสุขในการดำรงชีวิตทุกวัน

ตลอดจนมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และ เป็นนักเรียนที่มีคุณภาพของสังคม (Ronnasiri, 2018) นอกจากนี้ การวางแผนการเรียนรู้ตลอดชีวิตยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาและเติบโตได้อย่างต่อเนื่องในทุกมิติของชีวิต พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและสามารถปรับตัวได้ดีในสถานการณ์ที่หลากหลาย อีกทั้งยังช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้และปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ (Taranto & Buchanan, 2020) อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต พร้อมส่งเสริมความสำเร็จและความสุขในทุกด้านของชีวิต

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า เป้าหมายของการศึกษาในระบบเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นความท้าทายในการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนานักเรียนในทุกด้านให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข โดยเน้นการพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน ซึ่งความรู้และทักษะเหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการเผชิญกับปัญหาและความท้าทายที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นด้านการทำงาน การจัดการชีวิตส่วนตัว หรือการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่จำกัดช่วงอายุ แต่เป้าหมายหลักคือการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้พัฒนาตนเองอย่างเท่าเทียม ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ การเรียนรู้นอกระบบ หรือการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา และทำให้นักเรียนมีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลกใบนี้ได้อย่างต่อเนื่องและสมดุล

ความท้าทายในการบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ความท้าทายในการบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีหลายประเด็นที่ต้องพิจารณาท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกยุคดิจิทัล สถานศึกษาต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของนักเรียนทุกช่วงวัย ทั้งในด้านการวางแผน การจัดการและการพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนในทุกช่วงวัย การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของนักเรียน การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการศึกษาและการสร้างพลเมืองที่มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการเผชิญกับ ความท้าทายที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน (Webb, Holford, Hodge, Milana, & Waller, 2019) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อม ทำให้ความรู้และทักษะที่เราเคยมีกลายเป็นล้าหลัง การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้เราปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พัฒนาทักษะใหม่เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงหรือทำให้เราเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ที่เราสนใจ (De Laat & Poquet, 2021) ฉะนั้นการบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเผชิญกับความท้าทายมากมายเนื่องจากการศึกษาในลักษณะนี้ต้องรองรับความหลากหลายทั้งในด้านนักเรียน เนื้อหาวิชา และวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ไม่เพียงแคในสถานศึกษาเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและสภาพแวดล้อมทางสังคม ด้วยการสร้างระบบการ

บริหารจัดการที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของนักเรียนที่หลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักการศึกษา Darling, Hyler, and Gardner (2017); Taranto and Buchanan (2020); Chaemsoi (2023); Chaowanchai (2024) สามารถสรุปการบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ ดังนี้

1. การปรับปรุงหลักสูตรและเนื้อหาการเรียนรู้ เนื่องจากโลกในยุคดิจิทัลเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การจัดการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาทันสมัยและสามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานและการใช้ชีวิตที่หลักสูตรควรเน้นการพัฒนาทักษะที่สำคัญเพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนสามารถเผชิญกับความท้าทายในอนาคตได้

2. การจัดการเรียนรู้บนความหลากหลายของนักเรียนที่มีความหลากหลายในระดับความรู้ ประสบการณ์ และเป้าหมายการเรียนรู้ ซึ่งต้องการวิธีการสอนและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและเหมาะสมกับนักเรียนแต่ละกลุ่ม การปรับหลักสูตรและวิธีการสอนให้ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนกลุ่มต่าง ๆ เป็นความท้าทายที่สำคัญในการบริหารงานวิชาการ

3. การพัฒนาเทคโนโลยีให้มีความพร้อมในการสนับสนุนการเรียนรู้อย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพในปัจจุบันนั้นยังคงเป็นความท้าทาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความเข้าใจและความสามารถของครู จำเป็นต้องมีการพัฒนาทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีไปปรับใช้ในกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การพัฒนาทักษะครูให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน การบริหารงานวิชาการที่เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องการบุคลากรที่มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนและการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ผู้สอนจึงต้องมีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการและบริบทของนักเรียนเพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงสุด

5. การประเมินผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัจจุบันการประเมินผลนักเรียนมุ่งเน้นคะแนนสอบมากเกินไป ดังนั้นระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องการการประเมินผลที่ครอบคลุมและหลากหลาย ทั้งในด้านทักษะ ความรู้ และความสามารถในการปรับตัว นักเรียนต้องได้รับการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการประเมินที่ครอบคลุมและหลากหลายตามสภาพจริงจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียนอย่างมีคุณภาพ

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การจัดการกับความท้าทายเหล่านี้ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องอาศัยการวางแผนและพัฒนาหลักสูตรที่ตอบโจทย์ทุกวัย ด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ และติดตามประเมินผลต่อเนื่อง เพื่อสร้างระบบการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนและสังคมในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ได้กลายเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการปรับตัวในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่เพียงแต่เป็นความรับผิดชอบของนักเรียนเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับบทบาทสำคัญของผู้บริหารในทุกระดับ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนและกระตุ้นให้นักเรียนเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากรายงาน UNESCO ซึ่งให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าการศึกษาไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาความรู้ แต่ยังเป็นพื้นฐานในการสร้างโอกาสและความรับผิดชอบในสังคม โดยเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนในการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในโลกปัจจุบัน (Delors, 1996) ทั้งในการพัฒนาภายในตัวนักเรียน เช่น การปรับวิธีคิดและทัศนคติ การสร้างแรงจูงใจภายในตนเอง และวางแผนการเรียนรู้ และการพัฒนาภายนอกตัวนักเรียน เช่น การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียน การสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้ที่กระตุ้นการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กระบวนการพัฒนาดังกล่าวช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ (Piriyathanarak, 2020) ซึ่งจากการศึกษาตามความเห็นของนักการศึกษาและหน่วยงานการศึกษา Office of the Education Council Secretariat (2017); Komalasari et al. (2020); Chaemsoi (2023); Maiya and Aithal (2023); Chaowanchai (2024) พบประเด็นในการดำเนินการตามบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสรุปบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ ดังนี้

1. การวางแผนและพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนในทุกช่วงวัย ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ในการออกแบบหลักสูตรที่สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาได้ตามสภาพแวดล้อมและความต้องการที่หลากหลายในยุคปัจจุบัน การให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรที่ยืดหยุ่นช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน การเรียนรู้จากเทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือการเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลที่ไม่เป็นทางการ

2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดทำโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม เช่น การจัดหาทรัพยากรการศึกษา การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ และการสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ นอกจากนี้ ผู้บริหารยังต้องสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้และสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสในการพัฒนาตนเอง

3. การพัฒนาทักษะและความรู้ของครู ด้วยการจัดฝึกอบรมและพัฒนาทักษะของครู เพื่อให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพและการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับครูเป็นการสร้างแรงกระตุ้นให้ครูมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

4. การติดตามและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถตรวจสอบและปรับปรุงรูปแบบในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินผลช่วยให้ผู้บริหารวัดผลความสำเร็จของการดำเนินงานและชี้ให้เห็นถึงส่วนที่ต้องปรับปรุงเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังช่วยให้สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและนโยบายให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนได้ดีขึ้น

5. การสร้างความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรต่าง ๆ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่สามารถทำได้เพียงลำพังภายในองค์กรการศึกษา ผู้บริหารต้องสร้างความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ที่หลากหลาย การสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหลากหลาย ต่อเนื่อง และยั่งยืน

สรุปได้ว่า บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการวางแผนและพัฒนาหลักสูตรให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและต่อเนื่อง ดำเนินการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ บริหารจัดการบุคลากรในองค์กรให้มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมจัดการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้แน่ใจว่าระบบการศึกษาที่จัดทำขึ้นนั้นตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนได้อย่างแท้จริง และสุดท้ายต้องสร้างความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรภายนอกในการช่วยเสริมสร้างระบบการศึกษาให้เข้มแข็งและสามารถตอบสนองต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างยั่งยืน ซึ่งการบริหารงานวิชาการนั้นยังถือเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนให้การดำเนินงานของผู้บริหารประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน

การบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสังคมที่เต็มไปด้วยบุคคลที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การเป็นพลเมืองที่มีความรู้ความสามารถนี้ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น (OECD, 2019) ดังนั้นการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพจะมีส่วนสำคัญในการสร้างโอกาสและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน Chaemsoi (2023); Chaowanchai (2024) แต่ละองค์ประกอบสำคัญของการบริหารงานวิชาการสามารถสรุปกระบวนการได้ ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) การพัฒนาหลักสูตรไม่เพียงแต่ต้องครอบคลุมเนื้อหาทางวิชาการที่สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรแกนกลางเท่านั้น แต่ยังต้องออกแบบเพื่อให้เหมาะสมกับนักเรียนในบริบทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นระดับความรู้ ความสนใจ หรือสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจ หลักสูตรต้องยืดหยุ่นและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบเส้นทางการเรียนรู้ของ

ตนเอง รวมถึงสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงานได้จริง นอกจากนี้หลักสูตรควรสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี เพื่อให้นักเรียนมีความรู้และทักษะที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการจัดการเรียนรู้ (Learning Management) การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น คือการปรับกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน ซึ่งอาจรวมถึงการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัล การเรียนรู้นอกห้องเรียน และการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิเคราะห์ นอกจากนี้การคัดเลือกหนังสือเรียนและสื่อการเรียนรู้ควรสอดคล้องกับเป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือการเสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แก้ไขปัญหา และพัฒนาทักษะชีวิตพร้อมการพัฒนาและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ โดยการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการกระบวนการเรียนรู้ไม่เพียงแต่ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังช่วยเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ทุกที่ทุกเวลา และในทุกช่วงอายุ

3. ด้านการประเมินผล (Assessment) การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพควรมุ่งเน้นที่การวัดทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญ เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา การทำงานร่วมกัน และทักษะทางเทคโนโลยี ซึ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน ไม่เพียงแค่วัดผลความเข้าใจทางวิชาการเท่านั้น แต่ควรพิจารณาความสามารถในการปรับตัวและการใช้ความรู้ในชีวิตจริง การประเมินผลต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถให้ข้อมูลย้อนกลับที่มีคุณค่าแก่นักเรียน เพื่อให้พวกเขาสามารถปรับปรุงและพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบริหารงานวิชาการที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนานักเรียนที่มีความรู้ ความสามารถ และความยืดหยุ่นในการปรับตัว การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาความรู้ของนักเรียนแต่ละคนเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนานักเรียนในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาด้วย

บทสรุป

การบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน เพื่อให้สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ระบบนี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะการศึกษาในห้องเรียนหรือในช่วงอายุใดอายุหนึ่ง แต่เป็นกระบวนการที่มุ่งให้นักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้จากประสบการณ์และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ตลอดชีวิต องค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของการบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาแบบนี้คือ การพัฒนาหลักสูตร ซึ่งครอบคลุมถึงการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น โดยต้องตอบสนองความต้องการและความสนใจของนักเรียน และมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาหลักสูตรยังควรคำนึงถึงความสามารถในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ

และเทคโนโลยี เพื่อเตรียมนักเรียนให้พร้อมต่อการเผชิญหน้ากับความท้าทายใหม่ ๆ นอกจากการพัฒนาหลักสูตรแล้ว การจัดการเรียนรู้ก็เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่สำคัญ การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องเน้นกระบวนการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยนักเรียนต้องได้รับการสนับสนุนในการเข้าถึง แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน รวมถึงการใช้สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การคัดเลือกหนังสือ และการสร้างกิจกรรมพัฒนานักเรียนต่าง ๆ ล้วนมี บทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้นักเรียนกลายเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และการประเมินผลก็เป็นอีกองค์ประกอบ ที่สำคัญในการบริหารงานวิชาการ การกำหนดเกณฑ์การประเมินผลที่เหมาะสมจะช่วยให้การวัดความก้าวหน้า ของนักเรียน และช่วยให้นักเรียนสามารถประเมินตนเองเพื่อปรับปรุงและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนเอง ต่อไป ซึ่งถือเป็นหัวใจของการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำเป็นต้องคำนึงถึงคุณลักษณะ ที่สำคัญของนักเรียนที่พัฒนาตนเองตลอดชีวิตด้วย ซึ่งประกอบด้วยเจตคติในการเรียนรู้ที่นักเรียนแสดงให้เห็น คุณค่าและสนุกกับการเรียนรู้อย่างแท้จริง แรงจูงใจในการเรียนรู้ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นให้นักเรียนมีความอยากรู้ อยากรู้อะไรและมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง ความสามารถในการเรียนรู้ที่นักเรียนจะต้องใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อศึกษา คิดวิเคราะห์ และประยุกต์ใช้ความรู้ได้ด้วยตนเอง ความใฝ่เรียนใฝ่รู้ที่นักเรียนแสดงถึงความกระตือรือร้น ในการแสวงหาความรู้และรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต และความสามารถในการเรียนรู้กับผู้อื่นที่ช่วยให้นักเรียน สามารถสื่อสารและแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นสิ่งสำคัญในการบริหารงานวิชาการของระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น ไม่เพียงแต่ ต้องคำนึงถึงการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเท่านั้น แต่ยังคงส่งเสริมคุณลักษณะของ นักเรียนที่พร้อมจะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในทุกช่วงชีวิต เพื่อให้สามารถเผชิญหน้ากับความท้าทายใหม่ ๆ ในอนาคตได้อย่างมั่นใจและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- Areekul, C. (2020). *Education and lifelong learning: Concepts principles and key issues*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]
- Chaemsoi, S. (2023). *Academic administration responsive to changes in the era of disruption* (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]
- Chaowanchai, S. (2024). *Academic administration in educational institutions for student quality development*. Bangkok: Kanpim Dot Com. [in Thai]
- Chimnoi, W. (2019). *Academic management strategies of private primary schools based on the concept of quality citizenship characteristics in the 21st century* (Doctoral dissertation). Chulalongkorn University, Bangkok. [in Thai]
- Darling, H. L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *Effective teacher professional development*. Palo Alto, CA: Learning Policy Institute.

- De Laat, M., & Poquet, O. (2021). Developing capabilities: Lifelong learning in the age of AI. *British Journal of Educational Technology*, 52(4), 1695-1708.
- Delors, J. (1996). *Learning: The treasure within*. Paris: UNESCO.
- Dilokthanasan, S. (2019). *Strategic management* (3rd ed.). Bangkok: Samlada. [in Thai]
- Equitable Education Fund. (2024). *Direction for developing basic life skills for a sustainable future*. Retrieved from <https://www.eef.or.th/publication-asat/> [in Thai]
- Hasani, A., & Wannapairo, S. (2024). The new role of transforming to be a learning organization in the digital age. *Hatyai Academic Journal*, 22(3), 556-570. [in Thai]
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2024). *Press conference on the results of the PISA 2022 assessment*. Retrieved from <https://pisathailand.ipst.ac.th/news-21/> [in Thai]
- Kaewkoed, M. (2019). *Strategies for academic administration in secondary schools based on the concept of digital citizenship* (Doctoral dissertation). Chulalongkorn University, Bangkok. [in Thai]
- Komalasari, K., Arafat, Y., & Mulyadi, M. (2020). Principal's management competencies in improving the quality of education. *Journal of Social Work and Science Education*, 1(2), 181-193.
- Kositwanich, A. (2017). *Community management model based on the strong community approach and sustainable development for lifelong learning* (Doctoral dissertation). Srinakharinwirot University, Bangkok. [in Thai]
- Maiya, A. K., & Aithal, P. S. (2023). A review-based research topic identification on how to improve the quality services of higher education institutions in academic, administrative, and research areas. *International Journal of Management, Technology, and Social Sciences*, 8(3), 103-153.
- Ministry of Digital Economy and Society. (2023). *Annual report 2023*. Retrieved from <https://www.mdes.go.th/ebook/detail/7765-รายงานประจำปี-2566> [in Thai]
- Ministry of Education. (2007). *Decentralization of management authority and educational administration to committees, educational service area offices, and educational institutions according to the ministerial regulation on criteria and procedures for decentralization of management authority and educational administration B.E. 2550*. Bangkok: Cooperative Printing House of the Agricultural Cooperative of Thailand. [in Thai]
- Ministry of Education. (2013). *Manual for school management in the project for development of corporate-style management*. Bangkok: Cooperative Printing House of Thailand. [in Thai]
- OECD. (2019). *The future of education and skills: Education 2030*. Retrieved from <https://www.oecd.org/en/about/projects/future-of-education-and-skills-2030.html>

- Office of the Education Council Secretariat. (2017). *National education plan B.E. 2560-2579*. Bangkok: Prikwarn Graphic.
- Office of the Education Council Secretariat. (2020). *National education law, ministry of education administration regulations, and the law on teacher and educational personnel regulations*. Bangkok: Eleven Star Intertrade. [in Thai]
- Office of the Education Council Secretariat. (2021). *Monitoring and evaluation of lifelong learning management in Thailand*. Bangkok: Prikwarn Graphic. [in Thai]
- Piriyathanarak, S. (2020). *A Process-oriented model for fostering lifelong learning individuals: A case study of Thai traditional medicine wisdom teachers* (Doctoral dissertation). Chulalongkorn University, Bangkok [in Thai]
- Ronnasiri, S. (2018). *The development of lifelong learning indicators for Thai citizens through community participation* (Doctoral dissertation). Chulalongkorn University, Bangkok. [in Thai]
- Siriprom, A. (2020). *Strategies for academic administration in schools based on learner competency concepts to meet the essential needs of the eastern economic corridor* (Doctoral dissertation). Chulalongkorn University, Bangkok. [in Thai]
- Suksabai, J. (2017). *Study of causal factors and developmental guidelines for lifelong learning characteristics of students in grades 4-6 at demonstration schools under the office of the higher education commission* (Doctoral dissertation). Srinakharinwirot University, Bangkok. [in Thai]
- Taranto, D., & Buchanan, M. T. (2020). Sustaining lifelong learning: A self-regulated learning (SRL) approach. *Discourse and Communication for Sustainable Education*, 11(1), 5-15.
- Thapparangsee, W. (2020). *The scenario of science camp model towards lifelong learning in the digital age* (Doctoral dissertation). Chulalongkorn University, Bangkok. [in Thai]
- Tryhub, O. (2023). *The concept of lifelong learning: The european dimension*. Retrieved from <https://doi.org/10.36074/logos-22.12.2023.080>
- UNESCO. (2015). *Rethinking education: Towards a global common good*. Paris: UNESCO.
- UNESCO. (2023). *UNESCO education report advises appropriate use of technology in schools*. Retrieved from <https://news.un.org/en/story/2023/07/1139122>
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf?ref>
- Webb, S., Holford, J., Hodge, S., Milana, M., & Waller, R. (2019). Conceptualising lifelong learning for sustainable development and education 2030. *International Journal of Lifelong Education*, 38(3), 237-240.

- World Population Review. (2025). *Average school day length by country 2024*. Retrieved from <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/average-school-day-length-by-country>
- Yusawas, K. (2020). *Guidelines for promoting lifelong learning for primary school students* (Doctoral dissertation). Chulalongkorn University, Bangkok. [in Thai]